

.06.2026 nr 1-2/26-157/5

ARVAMUS

Kellele: Euroopa Liidu asjade komisjon

Istungi kuupäev: 01.06.2026

Võtsid osa: Komisjoni liikmed: Marek Reinaas, Jaak Aab, Mario Kadastik, Rene Kokk, Mart Maastik, Tõnis Mölder, Õne Pillak, Urve Tiidus, Kristina Šmigun-Vähi
Komisjoni ametnikud: Eve-Ly Kübard (nõunik-sekretariaadijuhataja), Mari Tänav (nõunik), Kiia Väli (konsultant), Maria Haas (konsultant)

Puudusid: Aleksei Jevgrafov ja Reili Rand

Kutsutud: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ettevõtluskeskkonna ja tööstuse osakonna tööstusvaldkonna juht Kaspar Peek ning sama osakonna rahvusvahelise koostöö nõunik Pedro Pokk, Kliimaministeeriumi ehituse ja elukeskkonna osakonna ehitustegevuse valdkonnajuht Liisi Pajuste

Teema: Arvamuse andmine Euroopa Liidu tööstuse arengu kiirendamise määruse eelnõu kohta - COM(2026) 100

Ülevaade arutelust

Kaspar Peek andis määrusest ülevaate (lisa). Kontekst on, et Euroopa Liidus (EL) tootlikkus langeb ja sõltuvused tõusevad. Tööstuse osakaal SKP-st on 24 aasta jooksul langenud 17,3%-lt 14,3%-le. Konkurentsiolukord on tugevalt halvenenud energiamahukates tööstustes, kus see on alates 2019. aastast langenud ligikaudu 20%. Samal ajal sõltuvused kasvavad, nt sõltuvus tõuseb elektriautode tootmise väärtusahelas Hiina päritolu komponentidest rohkem kui neli korda. Kui võrrelda tavalisi autosid, mida on traditsiooniliselt seni toodetud, siis elektriautode puhul tuleb komponente Hiinast neli korda rohkem kui sisepeõlemismootoriga autode puhul. Hiinast on pärit 50% akudest, 94% päikeseenergia moodulitest ja 50% inverteritest, mida EL-is kasutatakse. Mõistlik on vaadata ka riike, kus kasutatakse kohaliku toodangu eelistamise meetmeid, mis on sisult sarnased määruses välja pakutud lahendustega ja mida võiks Euroopas senisest rohkem rakendada. Paljud kolmandad riigid kasutavad sageli nõudeid, mis soodustavad kodumaise toodangu kasutamist ja kohalike ettevõtete osalemist hangetes. Euroopas on seni oldud liberaalsed ja turgu on võimalikult vähe reeglite kaudu suunatud. Määruse eesmärk on Euroopa pikaajalise jõukuse, kestlikkuse ja strateegilise sõltumatus kasvamine. Soovitakse suurendada nõudlust Euroopa päritolu ja madala keskkonnajäljega toodete järele ja luua neile juhtturgusid, et Euroopa ettevõtete konkurentsiolukorda seeläbi parandada. Samuti on oluline, et eelnõu hõlmab märkimisväärset osa Euroopa tööstusest. Eelnõus välja toodud strateegilised sektorid moodustavad ligikaudu 15% Euroopa kogutoodangust ning just nendes valdkondades on Euroopa sõltuvused kolmandatest riikidest olnud seni kõige suuremad ja haavatavamad. Nt päikesepaneelide puhul nähakse ette, et päikesepaneeli tootmine on kolmandas riigis, aga kui on võimalik, siis inverterite puhul peaks eelistama Euroopa toodangut. Eesmärk on tõsta ka välisinvesteeringute positiivset mõju Euroopa majandusele ehk välisinvesteeringud, mis EL-i tulevad ja mis on üle 100 mln euro, peaksid läbima EL-i läbivaatuse. Sektorites, kus ühe riigi turuosa ületab 40% maailmaturust, nähakse ette, et vähemalt 51% investeeringust oleks Euroopa omanike kontrolli all. See tähendab, et selliseid investeeringuid tuleks teha koostöös Euroopa investoritega. Ka

töökohtades ei tohi kasutada ainult välistööjõudu. Samuti soovitakse lihtsustada ja kiirendada tehaste ning muude tööstusprojektide arendamist, et oleks rohkem õiguskindlust. Euroopa Komisjoni (Komisjon) eesmärk on pakett heaks kiita käesoleva aasta lõpuks. Selle eesmärgi saavutamiseks nähakse ühe peamise meetmena ette Euroopa päritolu ja madala CO₂ jalajäljega toodete eelistamise kriteeriumide lisamist riigihangetesse. Lähenemine keskendub konkreetsetele komponentidele. Samuti on oluline täpselt määratleda, millised riigid kvalifitseeruvad Euroopa päritolu nõuete alla. Lisaks EL-i liikmesriikidele puudutab see ka vabakaubanduslepingutega hõlmatud riike, kuid nende käsitus peab olema üheselt selge. Vastasel juhul võib tekkida olukord, kus tootmise Euroopasse toomise asemel liigub tootmine kolmandatesse riikidesse, kellel on EL-iga vabakaubanduslepe. Tööstusprojektide puhul on eesmärgiks loamenetluse lihtsustamine ja digitaliseerimine. Eestis on selles osas seis juba üsna hea. Rääkides Eesti seisukohtadest, siis üldiselt Eesti toetab lähenemist, et tuleks kohalikku tootmist arendada ja välisinvesteeringute positiivset mõju suurendada. Eesti leiab, et peab olema piisavalt paindlikkust liikmesriikide eripäradega arvestada ja nõuded peavad olema selged ning arusaadavad, eelkõige ettevõtja jaoks. Eesti toetab eelnõus EL-i päritolu põhimõtte rakendamist teatavates EL-i jaoks strateegilistes valdkondades piiratud mahus ja teatud tingimustel tootmissisendile ning liidu päritolu kriteeriumi põhimõtet riigihangetes. Küll aga peab see toimuma võimalikult vähese bürokraatiaga, tekitama vähe lisakohustusi ja säilitama paindlikkuse alternatiivide puudumisel. Praktikasse tähendab sellist paindlikkust, et nt kui keegi Euroopa tootjatest ei tule riigihankel pakkuma, siis võib ka kolmandatest riikidest hankijaga hankesse minna. Rääkides hinnakriteeriumist, siis kui Euroopa toodang on 25% kallim, võib eelistada kolmanda riigi pakkujat. Eesti leiab, et lubade lihtsustamine on hea, aga peab arvestama, millised riigid on oma lahendusi digitaliseerinud. Ühtset loataotlust ehk et kõik peaks ühe loataotluse peale mahtuma, Eesti ei toeta. Ühtse loataotluse juurdepääsupunktide puhul peab lahendus olema asjakohane, tehnilise lahenduse osas võimalikult paindlik, tehnoloogianeutraalne ja ühilduma liikmesriikide juba olemasolevate või arenduses olevate infosüsteemidega. Sellisel juhul ei tuleks Eestile juurde ebaproportsionaalseid rahalisi kohustusi. Eesti eelistab, et eelnõus oleks tööstuse eelisarendusalade loomise meetmed liikmesriikidele vabatahtlikud, sest konkreetse geograafilise ala määramine vähendab paindlikkust. Eestis on juba mitmeid tööstusparke ja arenduspiirkondi, mis võimaldavad olulisi tööstusprojekte toetada. Eesti soovib, et delegeeritud aktide asemel paneks Komisjon olulised sätted seadustesse või rakendusaktide tasemele, mis kaasavad otsustusprotsessi paremini liikmesriike. Eesti toetab vähese süsinikusisaldusega toodete nõuete kehtestamist ja soovib, et õigusselguse tagamiseks oleksid reeglid võimalikult täpselt välja toodud, et neist oleks võimalik aru saada ja et isedeklareerimise kontrollimine ning järelevalvemehhanism oleksid läbipaistvad. Eesti leiab, et EL-i tasandil peab karistuste ühtlustamine toimuma paindlikult ja liikmesriigi pädevatele asutustele vastavalt ning seetõttu peaks piirduma eelnõus sätestatud proportsionaalsuse, heidutavuse ja tõhususe nõuetega. Viimaseks ei soovi Eesti, et tekiks ehitustoodete määrusele dubleerivat süsteemi.

Mart Maastik sõnas, et kõne all on ka mõistlikke ettepanekuid, kuna EL peab hakkama mõtlema, kuidas konkurentsipüsida. Samas on sees ka CO₂ nõuetega seotud teemad. See, millega endiselt edasi tegeletakse, ongi kogu EL-i majandusele probleemiks saanud. Nüüd hakata seda valdkonda kunstlikult veel rohkem reguleerima, teeb olukorra hullemaks. Tutvustuses toodi välja, et kui Euroopa toodang on 25% kallim, siis võib eelistada kolmanda riigi pakkujat. Kõneleja leidis, et küll kolmandad riigid suudavad hakata toodet 25% odavamalt pakkuma. Ühtlasi, Eestis väidetakse, et taastuvenergiaga soovitakse tegeleda, et saada lahti gaasi ja nafta sõltuvusest. Nüüd ollakse juba aastaid Hiinast sõltuvad ja seda süvendatakse sellega, et ise kunstlikult luuakse taolisi süsteeme.

Kaspar Peek ütles, et CO₂ nõuded on üks viis, kuidas lisaks hinnale teatud kriteeriumi panna. Eeldatavasti on ka Komisjon väga põhjalikult rääkinud ettevõtetega, kes on investeerinud sellistesse lahendustesse, et luua õiglasemat konkurentsi. Samuti võib eeldada, et vastavaid ettepanekuid on esitanud Euroopa erialaliitude katusorganisatsioonid, kes näevad neis meetmetes võimalust tugevdada Euroopa eelistamist.

Urve Tiidus tundis huvi, kui palju on Euroopas valmisolekut ise tootma hakata, mitte kolmandatest riikidest toodangut tuua ja kas seda on võimalik mingit viisi analüüsida.

Mario Kadastik sõnas, et võimalus on panna piiranguid, kuid lõpuks loeb olulisel määral ka hind. Euroopa inverterid on oluliselt kallimad kui nt Hiina inverterid ja funktsionaalselt tihti ka nõrgemad. Seega küsimus ei ole ainult odavas tööjõus, vaid neil on ka üsna head kompetentsid ehk kokkuvõttes on ka toode parem.

Kaspar Peek vastas, et terase ja alumiiniumi puhul on seda kaardistatud. Seal on Euroopa tootmisvõimekus olemas, et 100% Euroopa vajadusi katta. Teistes sektorites seda nii täpselt välja toodud ei ole. Seetõttu on olulised ka paindlikkused, et kui ei ole pakkujat, siis ei pea ütlemas, et ei saa hankida. Kui Euroopa pakkujat ei ole, võib ka teiste riikide toodangut tarbida.

Mart Maastik tõi näitena välja turbatööstuse. Tema hinnangul peaksid selle tegevusega seotud kulud kanduma lõpptarbijale ehk need peaks tasuma tarbija, kes kasutab turvast nt kütmiseks mõnes teises riigis. Hetkel on aga nii, et Eestis toodetud turvas läheb Eesti CO₂ jalajälge. See süsteem on täiesti ebamõistlik. Nüüd pannakse kvoot kolmanda riigi ettevõtjale peale. See on selles osas jällegi loogiline, et kui EL-is kehtivad tootjatele CO₂ heitega seotud kulud, siis tuleks sarnast kulu arvestada ka väljastpoolt EL-i imporditavate toodete puhul. Vastasel juhul tekib olukord, kus EL-i ettevõtted tegutsevad rangemate nõuete all.

Kaspar Peek lausus, et tegemist on teise EL-i algatuse (süsiniku piirimeede) eesmärgiga, mis istungil käsitletava algatuse alla ei kuulu.

Marek Reinaas sõnas, et ettekandes oli näha kaart, kus toodi välja riigid, kus kohaliku toote eelistamine on enim kasutusel ja uuris, miks osad riigid on markeeritud halliga.

Kaspar Peek vastas, et neid riike ei ole ilmselt suudetud mingil põhjusel kaardistada.

Marek Reinaas küsis, millal algatuse põhimõtted võiksid kehtima hakata.

Kaspar Peek ütles, et kas 2027. aasta lõpust või 2028. aasta algusest.

Otsus

Komisjon otsustas Vabariigi Valitsuse seisukohti toetada.

Komisjoni otsus oli konsensuslik (Jaak Aab, Mario Kadastik, Rene Kokk, Mart Maastik, Marek Reinaas, Urve Tiidus, Kristina Šmigun-Vähi).

(allkirjastatud digitaalselt)
Marek Reinaas
majanduskomisjoni esimees

Koostaja: Maria Haas
631 6436 maria.haas@riigikogu.ee